

EU RETTE

KARSTEN ENGSIG SØRENSEN

POUL RUNGE NIELSEN

JENS HARTIG DANIELSEN

JURIST- OG ØKONOMFORBUNDETS FORLAG

Karsten Engsig Sørensen, Poul Runge Nielsen & Jens Hartig Danielsen
EU-Retten

6. udgave, 3. oplag

© 2014 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er ifølge
gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt uden
forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan

Omslag: Bo Helsted
Tryk: Clemensstrykkeriet

Printed in Lithuania 2017
ISBN 978-87-574-3221-3

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 137
1123 København K

Telefon: 39 13 55 00
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Indholdsoversigt

Forord	23
DEL I. Institutionerne og retskilderne	
Kapitel 1. Baggrund og målsætninger	27
Kapitel 2. Retsgrundlaget for Danmarks medlemskab af Den Europæiske Union	43
Kapitel 3. Institutionerne	55
Kapitel 4. EU-retskilderne	93
Kapitel 5. Hjemmel og lovgivningsprocedure	117
Kapitel 6. EU-rettens virkning i national ret	151
Kapitel 7. Domstolskontrol	203
DEL II. Den frie bevægelighed	
Kapitel 8. Diskriminations- og restriktionsforbuddet	249
Kapitel 9. Varernes frie bevægelighed	299
Kapitel 10. Fri bevægelighed for personer	467
Kapitel 11. Arbejdskraftens frie bevægelighed	507
Kapitel 12. Etableringsretten	547
Kapitel 13. Den fri udveksling af tjenesteydelser	605
Kapitel 14. Kapitalens frie bevægelighed	677
DEL III. Harmoniseringen – udvalgte emner	
Kapitel 15. Introduktion til harmonisering	705
Kapitel 16. EU-selskabsret	723
Kapitel 17. EU-skatte ret	785
Kapitel 18. Tekniske forskrifter og standarder	861
Kapitel 19. Adgang til og anerkendelse af uddannelse	903

Nummerering af TEUF før og efter Amsterdam- og Lissabon-traktaterne	939
Litteraturfortegnelse	943
Domsregister	949
Stikordsregister	977

Indholdsfortegnelse

Forord	23
---------------------	----

DEL I. Institutionerne og retskilderne

Kapitel 1. Baggrund og målsætninger	27
1. Historisk udvikling	27
1.1. De oprindelige traktater	27
1.2. De første udvidelser af samarbejdet	29
1.3. Fællesakten og brug af kvalificeret flertal i Rådet	30
1.4. Maastrichttraktaten	31
1.5. Udvidelserne i midten af 1990'erne	32
1.6. Amsterdamtraktaten	32
1.7. Nicetraktaten og udvidelsen mod øst	33
1.8. Fra forfatningstraktaten til Lissabontraktaten	34
2. EU-rettens karakteristika	36
3. Unionens målsætninger og politikker	37
4. Lidt om den anvendte terminologi og nummereringen af traktatbestemmelserne	41
5. Vigtige kilder for EU-materiale	42
 Kapitel 2. Retsgrundlaget for Danmarks medlemskab af Den Europæiske Union	43
1. Suverænitetsafgivelse og grundlovens § 20	43
2. De danske ansøgninger om medlemskab af De Europæiske Fællesskaber	44
3. Opbygningen af traktatgrundlaget for Danmarks medlemskab	45
4. Tiltrædelsesloven	46
4.1. Lovens vedtagelse	46
4.2. Tiltrædelseslovens opbygning og dens angivelse af de overladte beføjelser	48
4.3. Ændring af tiltrædelsesloven i forbindelse med traktatændringer	50
4.4. Tiltrædelsesloven på prøve – Maastrichtsagen og Lissabonsagen	51

Kapitel 3. Institutionerne	55
1. Unionens institutionelle system	55
2. Kommissionen	57
2.1. Sammensætning	57
2.2. Udnævnelsesproceduren	58
2.3. Uafhængighed	59
2.4. Funktionsperiode og afskedigelse	60
2.5. Kommissionens opgaver	61
2.6. Nærmere om Kommissionens organisation	63
2.7. Nærmere om kollegialitetsprincippet	64
2.8. Nærmere om personellet	65
3. Europa-Parlamentet	66
3.1. Europa-Parlamentets organisation	68
3.1.1. Det politiske plan	68
3.1.2. Det administrative plan	71
3.2. Europa-Parlamentets funktioner	72
4. Rådet	75
4.1. Sammensætning	76
4.2. Formandskabet	77
4.3. Stemmeregler i Rådet	78
4.3.1. Udgangspunkt	78
4.3.2. Stemmeregler gældende indtil den 1. november 2014	78
4.3.3. Stemmeregler fra 1. november 2014	79
4.4. Nærmere om mødeoffentlighed og dokumentoffentlighed i Rådet	80
5. Det Europæiske Råd	82
6. Domstolen, Retten og Personaleretten	83
6.1. Dommerne	85
6.2. Generaladvokaterne	86
6.3. Organisation af Domstolen og Retten	86
6.3.1. Domstolen	86
6.3.2. Domstolens administration	88
6.3.3. Retten	89
7. Den Europæiske Ombudsmand	89
7.1. Udnævnelse og uafhængighed	89
7.2. Ombudsmandens kompetence	90
7.3. Betingelser for realitetsbehandling	91
7.4. Sagsbehandlingen ved ombudsmanden	91

Kapitel 4. EU-retskilderne	93
1. EU-retten – en særlig retsorden	93
2. Retskilderne	94
2.1. Traktaterne	94
2.2. De afledte eller sekundære retsregler	95
2.2.1. Forordninger	96
2.2.2. Direktiver	97
2.2.3. Afgørelser	103
2.2.4. Henstillinger og udtalelser og andre ikke-bindende retsakter	103
2.3. Traktater indgået af Unionen med tredjestater eller andre internationale organisationer	105
2.4. Domspraksis	107
2.4.1. Domstolens fortolkningsstil	107
2.4.2. Brug af forarbejder i forbindelse med fortolkning af EU-retlige regler	109
2.4.3. Betydningen af medlemsstaters erklæringer	111
2.5. Retsgrundsætninger og grundrettigheder	111
2.6. Retskildernes indbyrdes forhold	113
2.7. Officielle adgange til retskilderne	114
Kapitel 5. Hjemmel og lovgivningsprocedure	117
1. Princippet om tildelte kompetencer, herunder kravet om hjemmel	117
2. Grænser for institutionernes skøn ved valg og anvendelse af hjemmel	120
2.1. Retsgrundsætningers og -princippers betydning ved valg af hjemmel	121
2.1.1. Magtfordrejningsgrundsætningen	121
2.1.2. Lighedsgrundsætningen	122
2.1.3. Nærhedsprincippet	122
2.1.4. Proportionalitetsprincippet	123
2.1.5. Protokol nr. 2 om anvendelse af nærhedsprincippet og proportionalitetsprincippet	123
2.1.6. Beskyttelse af en berettiget forventning	124
2.2. Grundrettigheder	126
2.2.1. Særlige EU-retlige grundrettigheder	127
2.2.2. Klassiske grundrettigheder	128
3. De vigtigste hjemmelsbestemmelser	130

4. Lovgivningsprocedurerne	134
4.1. Kommissionens initiativmonopol og ret til at opfordre Kommissionen til at fremsætte forslag	135
4.1.1. Overordnet om Kommissionens ret til at fremsætte lovforslag og om ret til at opfordre Kommissionen til at foreslå	135
4.1.2. Kommissionens udarbejdelse af lovforslag	137
4.2. Den almindelige lovgivningsprocedure efter at Kommissionen har fremsat sit forslag	138
4.3. Særlige lovgivningsprocedurer	143
5. Delegation af lovgivningskompetence og tildeling af gennemførelsesbeføjelser – Komitologi	144
6. Den danske beslutningsprocedure	148

Kapitel 6. EU-retens virkning i national ret

1. Indledning	151
2. Umiddelbart anvendelig EU-ret	152
2.1. Traktaten	153
2.2. Forordninger	158
2.3. Direktiver	159
2.4. Afgørelser	166
2.5. Generelle principper	166
2.6. Internationale aftaler	167
2.7. Det tidsmæssige aspekt	167
3. Fortolkningsforpligtelsen	170
4. EU-retens forrang	174
5. Tilbagebetaling af afgifter opkrævet i strid med EU-retten	179
6. Medlemsstaternes erstatningsansvar	183
6.1. Ansvarsbetingelserne	183
6.2. Ansvarssituationerne	189
6.3. Gennemførelse af erstatningskravet	197
6.4. Answarets konsekvenser	199
7. Krav til nationale processuelle regler	200

Kapitel 7. Domstolskontrol

1. Indledning	203
2. Traktatbrudssøgsmålet	204
2.1. Traktatbrudssøgsmålet med Kommissionen som sagsøger	205
2.1.1. Den indledende procedure	206
2.1.2. Søgsmålet ved Domstolen	208
2.1.3. Dommen	209

2.1.4. Manglende opfyldelse af en dom for traktatbrud	209
2.2. Traktatbrudssøgsmålet med en medlemsstat som sagsøger	211
2.3. Andre traktatbrudslignende søgsmål	212
3. Annullationssøgsmålet	213
3.1. Retsakter, der kan annulleres af Domstolen	213
3.2. Hvem er berettiget til at anlægge et annullationssøgsmål?	215
3.2.1. De privilegerede sagsøgere	215
3.2.2. De semi-privilegerede sagsøgere	216
3.2.3. Ikke-privilegerede sagsøgere	216
3.3. Annullationsgrundene	220
3.3.1. Inkompetence	220
3.3.2. Væsentlige formelle mangler	221
3.3.3. Overtrædelse af traktaterne eller af retsregler vedrørende deres gennemførelse	222
3.3.4. Magtfordrejning	223
3.4. Søgsmålsfrist	223
3.5. Dommen	223
4. Passivitetssøgsmålet	224
5. Præjudicielle afgørelser	226
5.1. Formål	226
5.2. Domstolens kompetence i forhold til national lovgivning	229
5.3. Domstolens kompetence i forhold til unionsretlige regler	230
5.4. Hvilke nationale »retter« kan forelægge en sag for Domstolen?	231
5.5. Forelæggelsesret og -pligt – »kan-retter« og »skal-retter«	233
5.5.1. Hvornår kan en ret forelægge et præjudicielt spørgsmål?	234
5.5.2. Hvornår skal en ret forelægge et præjudicielt spørgsmål?	237
6. Erstatningssøgsmålet	241
6.1. Ansvar i og uden for kontrakt	241
6.2. Ansvarsgrundlaget – en retsstridig adfærd	243
6.3. Et økonomisk tab	244
6.4. Årsagsforbindelse mellem retsstridig adfærd og tab	244

DEL II. Den frie bevægelighed

Kapitel 8. Diskriminations- og restriktionsforbuddet	249
1. Indledning	249
1.1. Diskriminations- og/eller restriktionsforbud	249
1.2. Forholdet til harmoniseringen	251

2. Diskriminationsforbuddet	252
2.1. Direkte og skjult diskrimination	252
2.2. Art. 18 – generelle forbud mod forskelsbehandling grundet nationalitet	260
2.3. Mestbegunstigelsesprincippet (Most favoured nation principle)	263
3. Restriktionsforbuddet	265
4. Traktatmæssige undtagelser	267
5. Kravet om grænseoverskridende aktivitet	269
5.1. Den hypotetiske vurdering efter art. 34	271
5.2. Hindringer opstillet af oprindelseslandet ved udrejse og eksport	273
5.3. Tidligere udøvelse af traktatsikrede rettigheder	275
5.4. Bolig i udlandet og unionsborgerskabet	275
5.5. National ret forbyder omvendt diskrimination	277
5.6. Afgifter på varer der transporteres inden for landets grænser ...	277
5.7. Beskyttelse af kerneindholdet af unionsborgerskabet	278
6. Omvendt diskrimination	279
7. De berettigede	283
8. De forpligtede	286
8.1. Afgrænsning af en »medlemsstat«	287
8.2. Private	290
9. Den territoriale anvendelse	297
Kapitel 9. Varernes frie bevægelighed	299
1. Indledning	299
1.1. Afgiftsmæssige og ikke-afgiftsmæssige hindringer	299
1.2. Definition af varer	300
1.3. Varer hidhørende fra tredjelande	303
2. Toldunionen samt forbuddet mod told og afgifter med tilsvarende virkning: art. 28 og 30	304
2.1. Toldunionen. Begreb	304
2.2. Forbuddet mod told og toldlignende afgifter	305
2.3. Afgifter der ikke er omfattet af art. 30	307
2.3.1. Interne afgifter	307
2.3.2. Afgifter eller gebyrer som vederlag for erlagt ydelse ...	311
2.3.3. Afgifter eller gebyrer påført som følge af EU-retlige krav	313
3. Forbuddet mod diskriminerende interne afgifter: art. 110	314
3.1. Generelle bemærkninger	314

3.2. Art. 110, stk. 1 – diskriminerende afgifter	316
3.2.1. Afgift på varer	316
3.2.2. Diskriminationens form	317
3.2.3. Ingen indenlandsk produktion	319
3.2.4. Diskriminationstesten	320
3.3. Art. 110, stk. 2 – protektionistiske afgifter	325
3.4. Varer med oprindelse fra tredjelande	326
3.5. Eksport	327
3.6. Interne afgiftsordninger og de øvrige regler om fri bevægelighed	329
4. Forbud mod indførelsesrestriktioner: art. 34	336
4.1. Handelshindringsbegrebet	337
4.1.1. Kvantitative indførelsesrestriktioner	337
4.1.2. Foranstaltninger med tilsvarende virkning: Dassonville og Cassis de Dijon	338
4.1.3. Udvidelse af handelshindringsbegrebet	341
4.1.4. Indskrænkning af handelshindringsbegrebet: Keck	344
4.1.4.1. Produktkrav samt krav til salgsformer	348
4.1.4.2. Keck-doktrinen to led	349
4.1.4.3. Foranstaltninger der hverken er produktkrav eller krav til salgsformer	354
4.1.5. Sammenfatning	360
4.2. Domstolens praksis: emneopdelt	362
4.2.1. Reguleringen af betingelserne for import	363
4.2.2. Krav til produktets indre og ydre kendetegn	366
4.2.2.1. Krav til produktets sammensætning	367
4.2.2.2. Forbehold af særlige betegnelser	368
4.2.2.3. Krav til emballage og krav om mærkning	369
4.2.2.4. Immaterialrettigheder	370
4.2.3. Markedsføringsforbud	371
4.2.4. Regulering af produktionen	372
4.2.5. Prisregulering	375
4.2.6. Reklame- og markedsføringsregler	380
4.2.7. Anvendelsesforeskrifter	387
4.2.8. Regulering af distributionen i øvrigt	388
4.2.9. Favorisering af indenlandsk produktion	392
5. Forbud mod udførelsesrestriktioner: art. 35	393
6. Lovlige ind- og udførelsesrestriktioner: art. 36 og Cassis de Dijon-doktrinen	398
6.1. Forholdet mellem art. 36 og Cassis de Dijon-doktrinen	399
6.2. Proportionalitetsprincippet	404

6.3. Betydningen af harmonisering	408
6.4. Hensynene efter Cassis de Dijon-doktrinen	409
6.4.1. Hensynet til forbrugerbeskyttelsen	410
6.4.2. God handelsskik	414
6.4.3. Miljøhensyn	416
6.5. Hensynene efter art. 36	417
6.5.1. Menneskers og dyrs liv og sundhed	420
6.5.2. Den offentlige sædelighed	425
6.5.3. Den offentlige orden	426
6.5.4. Den offentlige sikkerhed	427
6.5.5. Beskyttelse af industriel og kommerciel ejendomsret ..	428
6.5.5.1. Indledning	428
6.5.5.2. Diskriminerende lovgivning	431
6.5.5.3. Konsumtionsprincippet og adgangen til parallelimport	433
6.5.5.3.1. EU-rettens konsumtionsprincip	433
6.5.5.3.2. Samtykkebetingelsen	435
6.5.5.3.3. Konsekvensen af konsumtion	442
6.5.5.4. Særligt om varemærkerettigheder	443
6.5.5.4.1. Opdeling af varemærker	444
6.5.5.4.2. Ompakning og ommærkning	447
6.5.5.4.3. Parallelimportørens markedsføring	453
6.5.5.5. Særligt om ophavsrettigheder	455
6.5.5.6. Særligt om oprindelsesbetegnelser	458
7. Statslige handelsmonopoler: art. 37	462
Kapitel 10. Fri bevægelighed for personer	467
1. Afgrænsning af emnet	467
2. De umiddelbart berettigede personer	469
2.1. Krav om et grænseoverskridende element	469
2.2. Unionsborgere, familiemedlemmer og tredjelandsborgere	470
2.3. Unionsborgerskab	471
2.3.1. Unionsborgerskabets betydning. Traktatens bestemmelser	473
2.3.2. Unionsborgerskabets betydning for ligebehandlingsprincippet	474
2.3.2.1. Særligt om Unionsborgerskabet og sociale ydelser	477
2.3.2.2. Begrænsninger i retten til adgang til sociale ydelser	478

2.3.3. Unionsborgerskabets betydning for retten til indrejse og ophold	481
3. Familiemedlemmer	482
3.1. Indledning	482
3.2. Ægtefæller	482
3.2.1. Ægteskab og registreret partnerskab	482
3.2.2. Nationalitet	483
3.2.3. Fraskilte og separerede	483
3.2.4. Samlevende	484
3.3. Efterkommere	486
3.4. Forældre	488
3.5. Andre familiemedlemmer	489
3.6. Krav om bolig?	490
4. Nærmere om indholdet af rettighederne ved indrejse og ophold	490
4.1. Forbud mod administrative formaliteter	490
4.2. Retten til udrejse, indrejse og ophold	491
4.2.1. Udrejse	491
4.2.2. Indrejse	492
4.2.3. Ophold	493
4.2.3.1. Ophold under 3 måneders varighed	493
4.2.3.2. Ophold over 3 måneders varighed	494
4.2.4. Frist for registrering	495
4.3. Retten til fortsat ophold i gæstelandet	497
4.3.1. Særligt om familiemedlemmer, der ikke er statsborgere i en medlemsstat	498
4.3.2. Retten til ubegrænset ophold i gæstelandet	499
4.3.2.1. Retten til ubegrænset ophold i gæstelandet for familiemedlemmer, der ikke er statsborgere i en medlemsstat	500
5. Undtagelser til indrejse- og opholdsretten	500
Kapitel 11. Arbejdskraftens frie bevægelighed	507
1. Afgrænsning af emnet	507
1.1. Traktatens bestemmelser	508
1.2. Særligt om forholdet mellem TEUF art. 45, 49 og 56	509
2. Den beskyttede personkreds	510
2.1. Statsborgere i en medlemsstat	510
2.2. Arbejdstageren	510
2.3. Arbejdssøgende	516
2.4. Arbejdsgiveren	516

2.5. Kravet om et tilknytningsforhold til EU-retten	517
2.5.1. Kravet om en grænseoverskridende økonomisk aktivitet	517
2.5.2. Forholdet til oprindelseslandet	519
3. Arbejdstagerens rettigheder	523
3.1. Forbuddet mod direkte og skjult diskrimination	523
3.2. Forbud mod restriktioner på adgangen til arbejdsmarkedet	525
3.3. Sprogkundskaber	527
3.4. Bopælskrav	529
3.5. Ansættelsesvilkår	531
3.6. Arbejdsretlige konflikter	533
3.7. Andre forhold	534
4. Sociale fordele	535
4.1. Indledning	535
4.1.1. De berettigede	536
4.1.2. Definition af social fordel	539
4.1.3. Særligt om studiestøtte	540
5. Traktatmæssige undtagelser	544
5.1. Hensynet til den offentlige orden m.v.	544
5.2. Beskæftigelse i den offentlige administration	544
Kapitel 12. Etableringsretten	547
1. Indledning	547
2. Art. 49's anvendelsesområde	549
2.1. De berettigede personer og selskaber	549
2.1.1. Personer	549
2.1.2. Selskaber	551
2.2. Etableringsformer	556
2.2.1. Primær etablering	556
2.2.2. Sekundær etablering	556
2.2.2.1. Minimumskrav til etablering	557
2.2.2.2. Datterselskaber	561
2.2.2.3. Valg af etableringsform	563
2.3. Aktiviteter omfattet af art. 49	564
2.3.1. Retten til at udøve erhvervsvirksomhed	564
2.3.2. Særligt om personers etableringsret	565
2.3.3. Særligt om etableringer i tredjelande	566
3. Diskrimination af virksomheder	567
3.1. Krav til selskabers hjemsted og hovedaktivitet	568
3.2. Krav til selskabsdeltagerne/virksomhedsejere	570
3.3. Krav til ledelse mv.	572

4. Restriktionsforbuddets rækkevidde	576
4.1. Hindringer for sekundær etablering	578
4.2. Hindringer stillet af oprindelseslandet	581
4.3. Autorisationskrav og anerkendelse af eksamensbeviser	585
4.4. Mere generel anvendelse af restriktionsforbuddet	588
5. Traktatmæssige begrænsninger i etableringsretten	594
5.1. Offentlig myndighed	594
5.2. Hensyn til den offentlige orden mv.	594
5.3. Særligt om selskabers primære etablering	596
Kapitel 13. Den fri udveksling af tjenesteydelser	605
1. Indledning	605
2. Den fri udveksling af tjenesteydelser i henhold til TEUF art. 56	606
3. Forholdet til andre regler om fri bevægelighed	607
3.1. Indledning	607
3.2. Nærmere om sondringen mellem TEUF art. 49 og TEUF art. 56	609
3.3. Samtidig anvendelse af TEUF art. 49 og 56?	614
3.4. Omgåelsessituationer	616
4. Den berettigede personkreds	618
4.1. Kravet om etablering	618
4.2. Krav om en grænseoverskridende aktivitet.	620
5. Begrebet tjenesteydelser	625
5.1. Kravet om en økonomisk aktivitet	625
5.2. Kravet om vederlag	626
5.3. Tjenesteydelser inden for sundhedsområdet	629
6. Rækkevidden af TEUF art. 56	632
6.1. Forbud mod ikke-diskriminatoriske hindringer (restriktionsforbuddet)	632
6.1.1. Forbuddets baggrund og indhold	632
6.2. Diskriminerende hindringer og krav om etablering	634
6.3. Autorisationskrav	637
6.4. Totalt forbud mod udøvelsen af en aktivitet	644
6.5. Særligt om spil og monopoler	645
6.6. Særligt om udstationerede arbejdstagere ansat hos tjenesteyderen	647
6.6.1. Nationale regler om mindsteløn og social sikring	647
6.6.2. Kollektive kampskridt (fysisk blokade o. lign)	649
6.6.3. Andre administrative foranstaltninger	650

6.7. Restriktionsforbuddets rækkevidde	650
6.7.1. Restriktionsbegrebet i forhold til diskriminationsbegrebet	650
6.7.2. Restriktionsforbuddets juridiske kontekst og anvendelighed	651
6.7.2.1. Udviklingen i retspraksis	651
6.7.2.2. Formuleringernes overensstemmelse med praksis vedrørende TEUF art. 34	653
7. Servicedirektivet	656
7.1. Indledning	656
7.2. Servicedirektivets anvendelsesområde	657
7.2.1. Økonomiske aktiviteter	657
7.2.3. Den berettigede personkreds	659
7.2.3.1. Tjenesteyder	659
7.2.3.2. Modtagere af tjenesteydelser	660
7.2.4. Udtrykkelige undtagelser fra servicedirektivets anvendelsesområde	661
7.3. Direktivets materielle regler vedrørende tjenesteydelser	662
7.3.1. Tjenesteyderens rettigheder	662
7.3.1.1. Kodificeringen af restriktionsforbuddet ...	662
7.3.1.2. Specifikke undtagelser til det generelle restriktionsforbud	665
7.3.1.3. Andre specifikke undtagelser begrundet i hensynet til sikkerheden	666
7.3.1.4. Proceduren efter art. 35	668
7.3.2. Modtagerens rettigheder	670
7.3.3. Tjenesteydelsens kvalitet	672
7.3.4. Gennemsigthed	673
7.3.5. Medlemsstaternes gensidige forpligtelser	674
8. Krav til forenkling af den nationale administration	674
Kapitel 14. Kapitalens frie bevægelighed	677
1. Hvorfor fri bevægelighed for kapital i det indre marked?	677
2. Hvad er »kapitalbevægelser« og hvad er »betalinger« i TEUF art. 63's forstand?	679
3. Forbuddet mod restriktioner	681
3.1. Restriktionsforbuddets rækkevidde	681
3.2. Restriktionsforbuddet i praksis	683

4. Undtagelserne til reglerne om kapitalens fri bevægelighed	687
4.1. Den »almindelige« undtagelsesregel i TEUF art. 65	688
4.1.1. National skattelovgivning, der sonderer mellem skatteydere mht. bopælssted eller kapitalanbringelse, TEUF art. 65, stk. 1, litra a	688
4.1.2. Nationale foranstaltninger der hindrer overtrædelse af bl.a. nationale skatte- og afgiftsregler, TEUF art. 65, stk. 1, litra b	690
4.1.3. En almindelig grænse for brug af undtagelserne – TEUF art. 65, stk. 3	691
4.2. Undtagelser begrundet i tvingende almene hensyn	692
4.3. Kapitalbevægelser og betalinger mellem medlemsstater og tredjestater	693
4.4. Særlige undtagelser for bestemte medlemsstater	695
4.5. Betalingsbalanceproblemer	696
5. Direkte virkning – hvem kan støtte ret på og hvem forpligtes af reglen om kapitalens fri bevægelighed	696
6. Forholdet til de øvrige »friheder« i TEUF	697
6.1. Forholdet til den fri etableringsret	698
6.2. Forholdet til tjenesteydelsernes fri bevægelighed	699
7. Internationalt samarbejde og Den Økonomiske og Monetære Union	700
7.1. Den Økonomiske og Monetære Union	700
7.2. Samarbejdet i IMF og OECD	702

DEL III. Harmoniseringen – udvalgte emner

Kapitel 15. Introduktion til harmonisering	705
1. Hvad er »harmonisering«, og hvad er harmoniseringens historie? ...	705
2. Harmoniseringsmetoder	709
3. Nationale regler, der fraviger harmoniseringsforanstaltninger	711
4. Nærhedsprincippet	715
5. Nogle overordnede virkninger af harmonisering	716
6. Harmoniseringsforanstaltningernes kvalitet	717
7. Konkurrence mellem de nationale retssystemer	719
Kapitel 16. EU-selskabsret	723
1. Indledning	723
2. Generelt om harmoniseringen	724
2.1. Baggrund og målsætninger	724
2.1.1. Realiseringen af etableringsretten	724

2.1.2. Den mulige Delaware-effekt	725
2.1.3. Industripolitiske målsætninger	733
2.2. Status	734
2.3. De omfattede selskabsformer	737
2.4. En europæisk modellov	738
3. Stiftelse og registrering af selskaber	739
4. Aktieselskabers kapitalforhold	741
5. Aktieselskabers struktur	747
5.1. Baggrund for harmoniseringen	747
5.2. Selskabers ledelse	749
5.2.1. Ledelsesstrukturen	749
5.2.2. Erstatningsansvar	751
5.2.3. Tegningsret	753
5.3. Generalforsamlingen	755
6. Regnskab og revision	756
7. Koncernret	759
8. Omstrukturering af selskaber	763
8.1. Fusion og spaltning	763
8.2. Overtagelsestilbud	768
8.3. Selskabers nationalitetsskifte	772
9. Nye selskabsformer	774
9.1. Europæiske Økonomiske Firmagrupper	775
9.2. SE-statutten	778
9.3. Andre selskabsformer	781
10. Små og mellemstore virksomheder	782
Kapitel 17. EU-skatteret	785
1. Indledning	785
2. Den fri bevægelighed og nationale skatter	786
2.1. Begrænset skattepligtige personer	788
2.2. Fuldt skattepligtige personer	795
2.3. Beskatningen af faste driftsteder	802
2.4. Fuldt skattepligtige selskaber og beskatning af udbytte	807
2.5. Mestbegunstigelsesprincip	811
2.6. Varenes og tjenesteydelsers frie bevægelighed	814
2.7. Saglige grunde og tvingende almene hensyn	816
2.7.1. Sammenhæng i beskatningsordningen	816
2.7.2. Effektiv skattekontrol og værneregler	824
2.7.3. Territorial-princippet og hensynet til fordeling af beskatnings-kompetencen	832
2.8. Traktatmæssige undtagelser	836

2.9. Sociale bidrag	836
3. Statsstøttere reglerne og nationale skatter	838
4. Harmoniseringen af national skatteret	841
4.1. Generelt	841
4.2. Beskatningen af grænseoverskridende aktiviteter	842
4.2.1. Fusionsskattedirektivet	843
4.2.2. Beskatningen af grænseoverskridende koncerner	849
4.2.3. Personers grænseoverskridende aktiviteter	854
4.3. Skatteunddragelse og skattekonkurrence	855
4.4. Generel tilnærmelse af skattesystemerne	858
Kapitel 18. Tekniske forskrifter og standarder	861
1. Indledning	861
2. Informationsproceduredirektivet	864
2.1. Notifikationspligtige forskrifter	865
2.2. Proceduren efter notifikationen	873
2.3. Virkningen af manglende notifikation	876
2.4. Proceduren for nationale standarder	879
2.5. Andre informationsprocedurer	881
3. Harmoniseringen efter den nye metode	883
3.1. Udviklingen af den »nye metode«	883
3.2. Opbygningen af et direktiv	885
3.3. Harmonisering gennem standarder	889
3.4. Overensstemmelsesvurdering	891
4. De harmoniserede områder	893
4.1. Bygge- og anlægsmateriel	894
4.2. Levnedsmidler	895
4.3. Maskiner	899
5. Håndhævelse af tekniske forskrifter på ikke-harmoniserede områder	900

Kapitel 19. Adgang til og anerkendelse af uddannelse	903
1. Indledning	903
2. Det retlige grundlag i traktaten	904
2.1. Domstolens praksis	904
2.2. Hvilke uddannelser er omfattet af retten til lige adgang	908
3. Retsstillingen efter forordning 492/2011	909
3.1. Arbejdstagere (forordning 492/2011, art. 7, stk. 3)	911
3.2. Arbejdstagerens efterkommere	912
3.3. Særligt om studiestøtte	915

4. Gensidig anerkendelse af uddannelser og andre kvalifikationer	916
4.1. Introduktion	916
4.2. Retsstillingen efter traktatens bestemmelser	917
4.2.1. Tilfælde, hvor et erhverv udøves på permanent basis ..	918
4.2.2. Tilfælde hvor et erhverv udøves på midlertidig basis ...	926
5. Direktiv 2005/36 om gensidig anerkendelse af uddannelser	927
5.1. Indledning	927
5.2. Direktivets anvendelsesområde	929
5.2.1. Generelle betragtninger	929
5.2.2. Lovregulerede erhverv	930
5.2.3. Den offentlige sektor	932
5.2.4. Andre situationer	933
5.3. Hvad indebærer anerkendelsen af uddannelsen	933
5.3.1. Aktiviteter udøvet på en midlertidig basis	934
5.3.2. Aktiviteter udført på permanent basis (etableringsretten)	935
5.3.3. Tilfælde, hvor der ikke består en pligt til gensidig anerkendelse	936
5.3.2.1. Udligningsforanstaltninger	936
5.5. Særligt om vandelsattester m.v.	938
Nummerering af TEUF før og efter Amsterdam- og Lissabon- traktaterne	939
Litteraturfortegnelse	943
Domsregister	949
Stikordsregister	977

Forord

I denne udgave af EU-retten har vi inddraget en ny medforfatter og som konsekvens heraf er der gennemført en større revision af bogen i forhold til bogens 5. udgave fra 2010. Vi har dog fortsat bestræbt os på at lave en fremstilling, der er pædagogisk nok til at fungere som lærebog, og som samtidig indeholder detaljer nok til at tilgodese praktikernes behov.

Bogen er delt i tre dele. Den første del giver en generel introduktion til EU-retten, de to efterfølgende giver en grundig indføring i EU's indre marked. Det indre marked med fri bevægelighed for varer, personer, tjenesteydelser og kapital realiseres dels gennem TEUFs bestemmelser, dels gennem harmonisering af national lovgivning. Vi har bestræbt os på at give et dækkende billede af den retspraksis, der vedrører de mest centrale bestemmelser i TEUF. Det falder derimod udenfor formålet med denne bog at gennemgå den omfattende sektorharmonisering, der konkretiserer og supplerer denne retspraksis. Som konsekvens heraf fokuseres der i fremstillingen på nogle centrale problemstillinger, der knytter sig til harmoniseringen. Endvidere gennemgås harmoniseringen på få udvalgte områder. Formålet hermed er at illustrere, hvordan TEUFs regler og harmoniseringen af den nationale lovgivning supplerer hinanden ved realiseringen af det indre marked.

Alle synspunkter i denne bog er personlige.

Jens Hartig Danielsen har udarbejdet kapitlerne 1-5, 7 og 14-15, Poul Runge Nielsen har udarbejdet kapitlerne 10-11, 13 og 19 og Karsten Engsig Sørensen har udarbejdet 6, 8-9, 12, 16-18.

Vi takker korrespondent Jytte Mønster og korrespondent Gitte Schneider, Juridisk Institut, Aarhus Universitet, for omhyggelig hjælp med manuskripterne samt stud.jur. Nuunu Terese Juul Rømer for engageret hjælp med udarbejdelsen af litteraturfortegnelse, domsregister og stikordsregister.

Der er kun i begrænset omfang medtaget materiale fremkommet efter 1. februar 2014.

Aarhus og Luxembourg, juni 2014

Forfatterne